
**DE NAAKTLAK *FACELINA AURICULATA* (O.F. MÜLLER, 1776) OP
EUDENDRIUM ARBUSCULA WRIGHT, 1859: NIEUWE NAMEN, OUDE
BEKENDEN – GODFRIED VAN MOORSEL EN WIM VERVOORT**

Op 8 oktober 1998 vonden Hans Waardenburg en de eerste auteur bij Gorishoek (Tholen) een roze naaktslak met een blauw iriserende glans en een vlekkerige tekening aan de voorzijde van de cerata, direct onder de top (Foto 3). Na consultatie van Peter van Bragt bleek het te gaan om een zeldzame ringspriet-slak die hier bekend stond als *Facelina coronata*. Bij de verwante *Facelina bostoniensis* (Foto 4), in Nederland veel algemener, ontbreken de bovengenoemde kenmerken.

***FACELINA CORONATA* OF *F. AURICULATA*?**

De naamgeving van *F. coronata* is nogal complex. Vroeger waren er twee *Facelina*'s in Nederland bekend: *Facelina curta* (of *F. drummondi*) en *F. coronata*. Van Benthem Jutting & Engel (1936) twijfelden echter al of ze niet met dezelfde soort te maken hadden. Swennen (1961) onderzocht de door deze auteurs genoemde verschillen aan de hand van levende slakken en concludeerde dat die verschillen onhoudbaar waren voor een soortonderscheid. Hij voegde ze dan ook samen onder de naam *F. coronata*. Toen bleek dat er een vergelijkbare *Facelina* in Amerika voorkwam en wel onder de naam *F. bostoniensis*, kreeg deze naam prioriteit en werd daarom gebruikt voor beide *Facelina*'s in Swennen & Dekker (1987). Wel noemen zij in hun K.N.N.V. mededeling twee vormen en vermelden dat deze vaak als aparte soorten worden beschouwd: de eigenlijke *F. bostoniensis* (de oude *F. curta*) en *F. coronata*. Ze verwijzen daarbij naar Thompson & Brown (1984) die bij het onderscheid met name afgaan op kleurpatronen; *i.e.* andere criteria dan die op grond waarvan Swennen (1961) de soorten samenvoegde. Er is dus wel degelijk een criterium om de twee soorten te onderscheiden en dat wordt vandaag de dag niet meer betwist.

Dat tegenwoordig de naam *F. auriculata* wordt gebruikt in plaats van *F. coronata* komt door de beschrijving en een nogal primitieve tekening (fig. 1) van O.F. Müller uit respectievelijk 1776 en 1806 onder de naam *Doris auriculata*. Swennen (1961) wilde de naam *F. auriculata* niet gebruiken voor zijn 'soort' omdat hij de beschrijving onvoldoende vond en uit de tekening niet kon

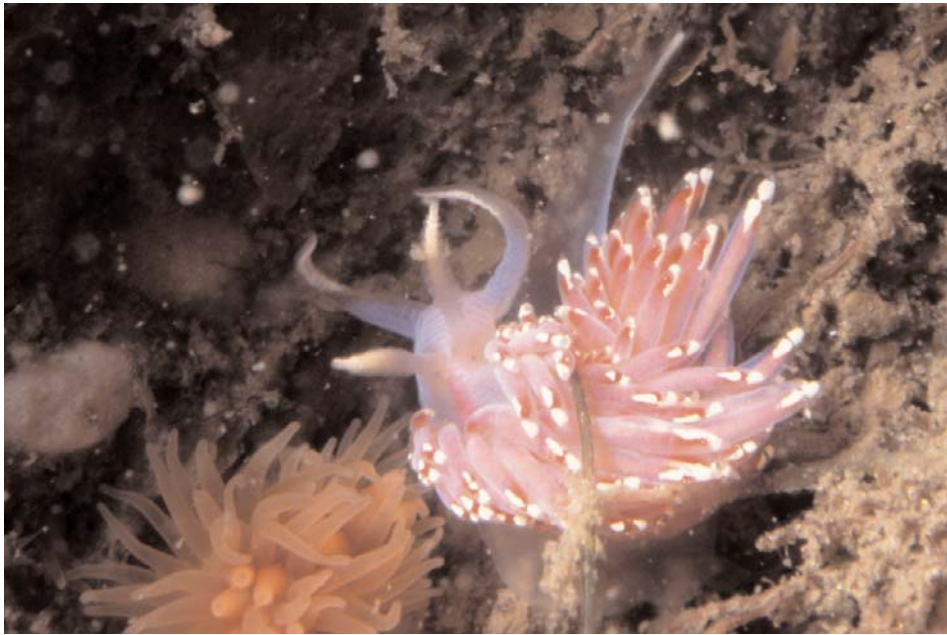

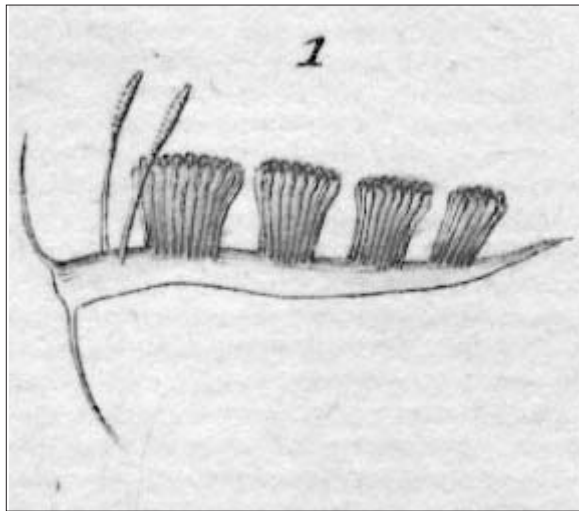
foto 3. *Facelina auriculata*, Gorishoek 8 oktober 1998 (foto: Bureau Waardenburg bv).

foto 4. *Facelina bostoniensis*, Marsdiep Texel 4 juli 1978 (foto: Godfried van Moorsel, ecosub).

CONCEPT - Zeepaard 65(2), maart 2005

opmaken dat het om een *Facelina* ging. Thompson & Brown (1976) gebruiken *F. auriculata*, met de toevoeging *coronata* als variëteit. Later vonden Thompson & Brown (1984) ook dat de naam *F. auriculata* niet gebruikt kon worden, maar dat kwam omdat deze auteurs aan de hand van de gebrekkige beschrijving van Müller geen onderscheid konden maken tussen de beide soorten. Wel meenden zij eruit op te kunnen maken dat het duidelijk

Figuur 1. De tekening van '*Doris auriculata*' uit O.F. Müller (1806).

een *Facelina* betref (op de tekening uit 1806 gaan ze helaas niet in). Zowel Swennen (1961) als Thompson & Brown (1984) gaven daarom de voorkeur aan de naam *F. coronata* en na hen nog vele anderen. Tien jaar later duikt in Picton & Morrow (1994) toch weer de naam *F. auriculata* op. In 2001 zette Picton een stukje over deze kwestie op het "sea slug forum" (zie Picton, 2001). Ook de tekening van Müller (fig. 1) is daarop te zien. De rhinoforen lijken geringd, hetgeen inderdaad op een *Facelina* duidt. De cerata zijn overduidelijk in gescheiden clusters geplaatst, op grond waarvan we mogen concluderen dat het *F. auriculata* betreft.

De ontwikkeling van de naamgeving wordt nog eens geïllustreerd in Tabel 1. Hierin staat nog maar een deel van namen die in de loop der tijd werden gebruikt. Door dit soort naamsveranderingen is het niet altijd duidelijk op welke soort een oudere vondst betrekking heeft. De benodigde afbeeldingen in kleur ontbreken meestal. Op grond van de nu gehanteerde soortkenmerken dateert de eerste betrouwbare waarneming van *F. auriculata* in Nederland uit 1992 (Van Bragt, 2004) en was de vondst bij Gorishoek de tweede. Uit het bovenstaande moge echter duidelijk zijn dat de soort onder een andere naam al veel langer in Nederland bekend is.

<i>Facelina auriculata</i> (O.F. Müller, 1776) Slanke ringsprietslak	<i>Facelina bostoniensis</i> (Couthouy, 1838) Brede ringsprietslak	referentie
<i>Doris auriculata</i> O.F. Müller, 1776		
<i>Eolida coronata</i> Forbes & Goodsir, 1839	<i>Eolis bostoniensis</i> Couthouy, 1838	
	<i>Eolis curta</i> Alder & Hancock, 1843	
	<i>Eolis drummondii</i> Thompson, 1843	
<i>Eolis coronata</i> Forbes		Alder & Hancock 1846 (afl. 2)
<i>Facelina coronata</i> Forbes	<i>Eolis drummondii</i> Thompson	Alder & Hancock 1846 (afl. 4)
<i>Facelina coronata</i> (Forbes & Goodsir, 1839)	<i>Facelina curta</i> (Alder & Hancock, 1843)	Alder & Hancock 1855 (appendix)
	<i>Facelina drummondii</i> (Alder & Hancock 1848)	Van Benthem Jutting & Engel 1936
	<i>Facelina auriculata</i> (Müller, 1776)	Odhner 1939
	<i>Facelina coronata</i> (Forbes & Goodsir, 1839)	Swennen 1961
<i>Facelina auriculata coronata</i> (F & G, 1839)	<i>Facelina auriculata curta</i> (A & H, 1843)	Thompson & Brown 1976
<i>Facelina coronata</i> (Forbes & Goodsir, 1839)	<i>Facelina bostoniensis</i> (Couthouy, 1838)	Brown & Picton 1979
<i>Facelina coronata</i> (Forbes & Goodsir, 1839)	<i>Facelina bostoniensis</i> (Couthouy, 1838)	Thompson & Brown 1984
	<i>Facelina bostoniensis</i> (Couthouy, 1838)	Swennen & Dekker 1987
<i>Facelina coronata</i>	<i>Facelina bostoniensis</i> (Couthouy, 1838)	De Bruyne <i>et al.</i> 1994
<i>Facelina auriculata</i> (Müller, 1776)	<i>Facelina bostoniensis</i> (Couthouy, 1838)	Picton & Morrow 1994
<i>Facelina auriculata</i> (Müller, 1776)	<i>Facelina bostoniensis</i> (Couthouy, 1838)	Van Bragt 2004

Tabel 1. Chronologische volgorde van de naamgeving van de Nederlandse soorten ringsprietslakken: *Facelina auriculata* en *F. bostoniensis*. Voor referenties van auteursnamen die niet in de literatuurlijst worden genoemd: zie Thompson & Brown (1984)

NEDERLANDSE NAAM

Van Bragt (2004) gebruikt de naam *F. auriculata* en stelt als Nederlandse naam 'Gekroonde ringsprietlak' voor, refererend naar de nu verouderde naam *F. coronata*. Onduidelijk is waardoor deze soort zich met een kroon zou onderscheiden. Wij geven de voorkeur aan 'Slanke ringsprietlak', een naam die De Bruyne *et al.* (1994) eerder voorstelden in een voetnoot (overigens nog onder de naam *F. coronata*). Deze naam contrasteert goed met 'Brede ringsprietlak' waaronder *F. bostoniensis* bekend staat.

EUDENDRIUM ARBUSCULA

F. auriculata werd gevonden op *Eudendrium*, een bij Gorishoek algemene hydropoliep. Op basis van Vervoort (1946) meenden de vinders destijds dat het om *E. ramosum* ging en zij namen hem dan ook als zodanig op in hun rapportages (e.g. Van Moorsel & Waardenburg, 1999). Echter omdat *Eudendrium* soorten lastig te determineren zijn en er toch zekerheid moest zijn over de soort waarop *F. auriculata* werd aangetroffen, werd de determinatie gecheckt. In 1999/2000 was daartoe een goede gelegenheid omdat toen enige tijd een specialist (dr. Antonio Marques, São Paulo, Brazilië) bij Naturalis werkzaam was die dit bij uitstek kon doen. Onlangs werd de uitslag ontvangen: het was *E. arbuscula* Wright, 1859 en het ging om de eerste betrouwbare vondst van deze soort in Nederland. Het materiaal is in Naturalis (Leiden) in de collectie opgenomen onder RMNH-Coel no. 30983. Hoewel dit de aanleiding vormde tot het schrijven van dit stukje was Marco Faasse inmiddels ook geïnteresseerd geraakt in *Eudendrium* en onderhield daarover contacten met Vervoort. Graag verwijzen wij dan ook naar hun bijdrage in dit nummer (Faasse & Vervoort, 2005) waarin zij verder ingaan op in Nederland gevonden *Eudendrium* soorten. Het valt niet uit te sluiten dat veel oudere *Eudendrium* waarnemingen betrekking hebben op *E. arbuscula*, maar om dat na te gaan, is specialistisch onderzoek van de netelcellen (het cnidoom) van ouder materiaal noodzakelijk.

E. arbuscula staat nog niet bekend als voedsel voor *F. auriculata*, maar deze slak is bepaald geen voedselspecialist: zowel anthoathecate hydroïden zoals *Tubularia indivisa* als leptothecaten zoals *Obelia* spp. staan op het menu en soms wordt ook ander voedsel geconsumeerd, zoals andere naaktslakken (Swennen, 1961). Dat *E. arbuscula* hier als anthoathecate soort aan kan worden toegevoegd, hoeft dus geen verwondering te wekken.

CONCEPT - Zeepaard 65(2), maart 2005

Tot slot rest ons Antonio Marques te bedanken voor de determinatie van *E. arbuscula*; Peter van Bragt hielp bij de determinatie van *F. auriculata* en ook Rob Dekker was betrokken bij het nazien van oude literatuur over naaktslakken. Marco Faasse is dank verschuldigd voor de afstemming. Bureau Waardenburg stelde een dia ter beschikking.

ABSTRACT

The presence of the nudibranch *Facelina auriculata* (O.F. Müller, 1776) on *Eudendrium arbuscula* Wright, 1857, in the Oosterschelde (Eastern Scheldt, The Netherlands) is reported. This is the first documented record of *E. arbuscula* from the Netherlands. The change of name from *Facelina coronata* (Fornes & Goodsir, 1839) into *F. auriculata* (O.F. Müller, 1776) is discussed.

LITERATUUR

- BENTHEM JUTTING, T. VAN & H. ENGEL, 1936. *Fauna van Nederland VIII. Gastropoda, Opisthobranchia*. Sijthoff, Leiden.
- BRAGT, P.H. VAN, 2004. The seaslugs, Sacoglossa and Nudibranchia (Gastropoda, Opisthobranchia), of the Netherlands. *Vita Malacologica* 2: 3-32.
- BROWN, G.H. & B.E. PICTON, 1979. *Nudibranchs of the British Isles - a colour guide*. Underwater Conservation Society, Manchester, 30 pp.
- DE BRUYNE, R.H., R.A. BANK, J.P.H.M. ADEMA & F.A. PERK, 1994. *Nederlandse naamlijst van de weekdieren (Mollusca) van Nederland en België*. Nederlandse Malacologische Vereniging.
- FAASSE, M.A. & W. VERVOORT, 2005. Autochtone soorten van het geslacht *Eudendrium* Ehrenberg, 1834 (Hydrozoa: Anthoathecata) in het Deltagebied. *Het Zeepaard* 65(2): 55-56.
- Moorsel, G.W.N.M. van & H.W. Waardenburg, 1999. Biomonitoring van levensgemeenschappen op sublitorale harde substraten in Grevelingenmeer, Oosterschelde, Veerse Meer en Westerschelde, resultaten t/m 1998. *Bureau Waardenburg rapp. nr 99.11*. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- MÜLLER, O.F., 1776. *Zoologiae Danicae prodromus, seu animalium Daniae et Norvegiae indigenarum characteres, nomina et synonyma imprimis popularium*: i-xxxii, 1-282. Hauniae.
- MÜLLER, O.F., 1806. *Zoologia Danica seu animalium Daniae et Norvegiae rariorum ac minus notorum icones. Descriptiones et Historia*, edit. 2, vol. 4: i-vi, 1-46.
- PICTON, B.(E.), 2001 *Facelina coronata* or *F. auriculata*? [Message in] Sea Slug Forum. Austr. Mus., Sydney. Beschikbaar via: <http://www.seaslugforum.net/display.cfm?id=4854>.

CONCEPT - Zeepaard 65(2), maart 2005

- PICTON, B.E. & C.C. MORROW, 1994. *A field guide to the nudibranchs of the British Isles*. London. 143 pp.
- SWENNEN, C., 1961. Data on distribution, reproduction and ecology of the nudibranchiate molluscs occurring in the Netherlands. *Neth. J. Sea Res.* 1(1/2): 191-240.
- SWENNEN, C. & R. DEKKER, 1987. De Nederlandse zeenaaktslakken (Gastropoda Opisthobranchia: Sacoglossa en Nudibranchia). *Wetensch. meded. KNNV* 183. Hoogwoud.
- THOMPSON, T.E. & G.H. BROWN, 1976. British Opisthobranch Molluscs 1st ed. *Synopsis of the British Fauna (new Series)* No. 8. Academic Press, London, 203 pp.
- THOMPSON, T.E. & G.H. BROWN, 1984. *Biology of Opisthobranch Molluscs* Vol. 2. Ray Society, London, 229 pp.
- VERVOORT, W., 1946. *Fauna van Nederland XIV. Hydrozoa (C 1) A. Hydropolyten*. Sijthoff, Leiden.

Adressen van de schrijvers:

Godfried van Moorsel

ecosub

Postbus 126

3940 AC Doorn

vanmoorsel@ecosub.nl

Wim Vervoort

Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis

Postbus 9517

2300 RA Leiden

vervoort@naturalis.nnm.nl

EXCURSIEPROGRAMMA SWG VOORJAAR 2005**MARTIJN ANTHEUNISSE & STEFAN JANSEN**

Op de website (<http://www.knnv.nl/strandwg.swg.html>) zal de meest recente versie van het excursieprogramma worden geplaatst. Vooraf aanmelden is vereist in verband met definitieve informatie of eventuele wijzigingen in het programma. U kunt daartoe contact opnemen met Stefan Jansen (via sjansen@mpi-bremen.de) of Martijn Antheunisse (via a.m.antheunisse@bio.uu.nl of 030-2761080).

Zondag 10 april: wierenexcursie naar Sas van Goes, onze vaste excursiestek. Het is laagwater om 11.30; we verzamelen tussen 9.45 en 10.00 uur bij café Het Loze Vissertje (Wilhelminadorp).

(zie pag. 66 voor de rest van het programma)

CONCEPT - Zeepaard 65(2), maart 2005

Foto 1. Ovaal nonnetje (*Macoma calcarea*) van Ameland (foto: Jaap de Boer).

Foto 2 (zie pag. 61). *Eudendrium arbuscula* (foto: Ron Offermans).